

N:o 124.

- Af herr **E. Fredholm** i Saleby, *om ändrad lydelse af § 32 i reglementet för riksbanken.*

Då den lånesökande allmänheten säkert med tacksamhet skulle mottaga en förändring i riksbankens verksamhet derutiinnan, att de så kallade afbetalningslånen finge återbetalas på längre tid än nu är fallet, tillåter jag mig framlägga förslag till förändring af § 32 af gällande reglemente för riksbanken. Enligt denna paragrafs nuvarande lydelse skola dessa lån inbetalas under en tid af $2\frac{1}{2}$ år eller med $\frac{1}{5}$ af lånet hvar sjetten månad, och det bör ju vara för en hvar tydligt, att en så snar inbetalning är svår, ja ofta omöjlig. Tydligt är, att lån mot inteckning eller hypotek är att föredraga framför lån mot borgen, men dels kan långt ifrån alltid ställas säkerhet i form af hypotek, t. ex. af tjänstemän, arrendatorer och handtverkare o. s. v., dels föredrager mången, att, äfven då han kan ställa inteckning i fast egendom, hellre begagna sig af lån mot afbetalning än så kallade stående lån, ty han drifves derigenom att afbetala på lånet och sålunda minska sin skuld, — hufvudsaken är, att afbetalningarna ej bli för stora eller omöjliga att verkställa. — I öfrigt ber jag att som stöd för en förändring få anföra, hvad tvenne fullmäktige i riksbanken, herrar friherre Fock och L. O. Larsson anförde, då liknande fråga förevar vid 1890 års riksdag. Detta yttrande är af följande innehåll: »Då vi ej kunna instämma i det beslut, som flertalet af herrar bankofullmäktige fattat att afstyrka allt afseende å herr Fredholms i Andra Kammaren väckta motion, n:o 100, om utsträckning af tiden för de så kallade afbetalningslånen amortering, anse vi oss böra angifva skälen för vår afvikande mening. Fullmäktiges flertal rigtar sina anmärkningar förnämligast mot afbetalningslånen i allmänhet och det borgenssystem, hvarpå de gemenligen äro grundade. Vi medgifva visserligen, att formen för dessa lån, hvarigenom bankens kapital för längre tid bindas utan uppsäg-

ningsrätt från långgifvarens sida, icke är fullt bankmessig; men vid bedömandet af detta förhållande, hvad riksbanken beträffar, bör icke förbises, att en särskild begränsad fond är anvisad för denna lånerörelse; och vi våga påstå, att riksbankens tillgång är sådan, att den öfriga bankrörelsen icke bör kunna lida deraf, att nämnda fond är undandragen densamma. Fullmäktige hafva ock låtit sig angeläget vara att helt och hållet afskilja samt särskildt bokföra afbetalningslånen, och detta så, att, om det befinnes lämpligt, hela denna rörelse, utan någon rubbning i riksbankens verksamhet i öfrigt, skulle kunna öfverflyttas till någon annan institution. Hvad åter beträffar det öfverklagade borgenssystemet, så vilja vi ingalunda obetingadt uppträda till försvar för detsamma; men nog förhåller sig med denna kreditform som med hvarje annan, att man bör väl skilja mellan bruket och missbruket; och säkert är, att, om afbetalningslånen ock framkallat lidanden, så hafva de äfven verkat ganska mycket godt. I alla fall föredraga vi verkligen dessa öppna borgensförbindelser vida framför åtskilliga maskerade sådana, hvilka i form af ackommodationsvexlar eller fabricerade reverser stundom äro ytterst svåra att igenkänna. Slutligen kunna vi ej underlåta att erinra om de jembförelsevis föga betydande förluster, som riksbanken hittills ådragits genom afbetalningslånen.

Men om vi äfven till viss grad erkänna befogenheten af de mot afbetalningslånen gjorda anmärkningarne, så förefinnes dock en omständighet, som gör, att vi ej från dem kunna komma till samma slutsats som fullmäktiges flertal, nemligen den omständigheten, att dessa lån redan finnas och att en särskild fond för dem är anvisad. Så länge detta är fallet — fråga om fondens indragning eller minskning föreligger ej — synes oss vara lämpligt, att äfven dessa lån gifvas en form, hvarigenom de, så vidt sådant utan ökad risk eller olägenhet för riksbanken kan ske, blifva i möjligaste mån beqväma och ändamålsenliga för låntagarne. Skulle derigenom ett allt för starkt anlitage af fonden uppkomma, vore det väl riktigare att söka hämma detta genom den naturliga, i fullmäktiges händer liggande åtgärden att höja räntan, än att genom bibehållande af allt för tunga betalningsvilkor eller annat dylikt söka åstadkomma samma resultat eller till och med ett nedgående af denna utlåning och tvinga de lånesökande att söka andra, mera betungande låneutvägar, under det att fonden för afbetalningslån till betydlig del ligger obegagnad.

Den ifrågavarande lånefonden anlitas i främsta rummet af innehafvare utaf mindre jordbruk, och dessa lån må nu upptagas för afbetalning å köpeskilling, för anskaffning af inventarier eller för jordförbättringar, så lärer ej kunna bestridas, att, under nu rådande jordbruksförhållanden, endast i högst få fall de af handteringen upphemtade inkomsterna medgifva en så betydlig

afbetalning som $\frac{1}{5}$ af kapitalet förutom ränta under hvarterdera af de närmast följande halfåren. Följden häraf måste blifva, att, så vida ej särskilda tillgångar förefinnas, låntagaren nödgas under amorteringstiden anlita nya lånvägar för anskaffning af de till afbetalningarne erforderliga beloppen, eller ock måste borgesmännen träda emellan och då ofta äfven de inveckla sig i mer eller mindre äfventyrliga låneoperationer. Att dessa olägenheter skulle i väsentlig mån förebyggas genom amorteringstidens utsträckning till 5 år, såsom motionären föreslagit, synes oss otvifvelaktigt. Afdelningskontorens styrelser, hvilka öfver förslaget blifvit hörda, hafva ock nästan enhälligt bekräftat den ifrågavarande olägenheten af den hastiga amorteringen; men af dessa styrelser har en, nemligen den för göteborgskontoret, det oaktadt ansett den föreslagna förändringen obehöflig af det äfven från andra håll anförda skälet, att efter två eller flera verkställda afbetalningar lånet kan förnyas, ett förfaringssätt, som ock särdeles mycket anlitas. Vi vilja häremot erinra, att den afsedda skyndsammare amorteringen af ett dylikt lån härigenom blifver helt och hållet illusorisk. Lånet kan ju på detta sätt komma att räcka både fem år och mera; men hvad vi framför allt häremot anmärka är, att genom detta tillvägagående amorteringen i början af lånetiden blir störst, eller $\frac{1}{5}$ hvarje halfår, med deraf redan förut påpekade följder, under det att, med afseende å dessa låns natur, förhållandet, om det låte sig göra, helst borde vara tvärt om.

Det har äfven mot förslaget blifvit anmärkt den större svårighet, som skulle uppstå att erhålla löftesmän för lån med längre löpningstid. Utom det, att detta motskäl väl ej borde väga särdeles tungt för dem, som gerna se afbetalningslånens inskränkning, så hålla vi före, att detta skäl i alla fall ej förtjenar synnerligt afseende. Åtnjuter nemligen lånesökanden förtroende inom sin ort, så föreställa vi oss, att lättheten för honom att finna villiga och vederhäftiga löftesmän bör ökas i mån som förbindelsen är sådan, att han har lättare att fullgöra densamma. Ytterligare har man framhållit den ökade svårigheten för vederbörande styrelser att bedöma lånesökandes och borgesmäns betalningsförmåga samt den större risk, som banken skulle komma att löpa genom beviljandet af ännu flera afbetalningslån än de nuvarande. Oss synes, att farhågorna härvid äro högst betydligt öfverdrifna. Såsom stöd för vår uppfattning i detta hänseende påminna vi om att, såsom förut blifvit anfördt, dessa lån för närvarande visserligen ej i allmänhet amorteras på $2\frac{1}{2}$ år, utan i följd af omsättning ofta löpa betydligt längre, hvarjemte de förnyade vederhäftighetsbevisen böra öka tryggheten. Och hvad beträffar riksbankens förluster på dessa lån, så hafva vi redan erinrat, om huru föga betydande de jemförelsevis äro. Dessa förluster hafva dessutom ty värr till väsentlig del uppkommit genom förfalskningar eller andra bedrägerier; och

till skydd mot sådana lärer ej den kortare amorteringstiden mycket gagna. Det har äfven framhållits att sådana lån, hvarom nu är fråga, villigt lemnas af sparbanker och andra penninginstitutioner, i följd hvaraf de skulle vara mindre behöfliga från riksbanken, ehuru det äfven upplyses, att för sådana lån med beqvämare betalningsvilkor likväl fordras betydligt högre ränta. Vi erinra i anledning häraf, att det väl ej är någon af riksbankens lånegrenar, som ej förekommer äfven i andra penninganstalter, utan att riksbanken därför hittills ansett sig böra träda tillbaka eller uppgifva täflan; och icke synes oss detta böra blifva fallet med just denna lånegren, som företrädesvis och i särdeles stor skala blifvit anlitad af de mindre jordbrukarne.

Slutligen har mot bifall till motionen med synnerlig styrka anförts, att derigenom dessa lån skulle blifva så begärliga, att den för dem anvisade fonden snart eller åtminstone i tider af mindre riklig penningetillgång skulle visa sig otillräcklig, och då förhöjning af densamma ifrågasättas. Af denna nu till 12 millioner uppgående fond ligga för närvarande omkring $3\frac{1}{2}$ millioner obegagnade. Dessa skola följaktligen först åtgå, innan någon förhöjning bör ifrågakomma; och om äfven så skulle inträffa, så erinra vi derom, att sedan år 1879, då fonden för afbetalningslån bestämde till 12 millioner kronor, af de årligen uppkommande bankovinsterna för riksbanken bibehållits ej mindre än $17\frac{1}{2}$ millioner; och vi föreställa oss att, om behofvet skulle kräfvä, någon mindre del häraf, utan olägenhet för riksbankens rörelse i öfrigt, skulle kunna användas, för att äfven i nu ifrågavarande rigtning öka bankens verksamhet, hvarjemte vi ytterligare erinra om bankofullmäktiges rätt att genom höjda räntesatser hämma en allt för stark påkänning.

Af afdelningskontorens styrelser, hvilkas yttranden i frågan blifvit infordrade, hafva sex tillstyrkt bifall till den föreslagna åtgärden. Vi ställa oss äfven på samma sida, dock under följande vilkor: att af skäl, som af flera bland kontorsstyrelserna blifvit uttalade, afbetalningarne ske med $\frac{1}{10}$ hvar sjettemånad; att räntan å dessa lån ej bör vara oföränderlig, utan kunna höjas eller sänkas, hvilken förändring dock ej bör träda i kraft förr än vid tiden för den afbetalning, som bör ske näst efter det ränteförändringen blifvit af fullmäktige beslutad; samt att, då lånen äro beviljade mot namnsäkerhet, nya vederhäftighetsbevis aflemnas minst en gång hvarje år eller vid hvar annan afbetalning.»

Samma skäl, som af dessa båda fullmäktige då anfördes, synes mig fortfarande tala för en förlängning af amorteringstiden, detta desto mera som, oaktadt flera afdelningskontor äro upprättade, afbetalningslånen mindre anlitas hos riksbanken under år 1891 än t. ex. 1889, då nemligen under förra året öfver 4,000,000 kronor af fonden för afbetalningslån lågo obegagnade.

På grund af det anförda, och då i Andra Kammaren förliket år uttalades lifliga sympatier för en förändring i detta syfte, tillåter jag mig föreslå,

att § 32 af reglementet för riksbanken måtte få följande ändrade lydelse:

Mom. 1. Lika med nu varande lydelse.

Mom. 2. Lånen återbetalas medelst erläggande hvar sjettonde månad efter utlåningsdagen af en tiondedel utaf lånebeloppet jemte upplupen ränta, vid äfventyr, om sådant försummas, att hela obetalda delen af lånet varder till betalning förfallen.

Mom. 3. Räntan å dessa lån är ej oföränderlig under inbetalningstiden, utan kan höjas eller sänkas, hvilken förändring dock ej bör träda i kraft förr än vid tiden för den afbetalning, som bör ske näst efter det ränteförändringen blifvit af fullmäktige beslutad.

Mom. 4. Lån utgifvas ej å mindre belopp än 300 kronor.

Mom. 5. För lån, utgifna mot borgen, åligger det låntagaren att vid hvarannan afbetalningstid, om så fordras, förete intyg om egen och löftesmäns fortfarande vederhäftighet, eller ock att ställa ny säkerhet, som godkännes, vid påföljd, att eljest hela återstående lånebeloppet anses förfallet.

Mom. 6. Öfriga bestämmelser, som för riksbankens säkerhet kunna i afseende å denna lånegren anses erforderliga, meddelas af fullmäktige.

Mom. 7. Inlemnas till hufvud- eller afdelningskontor ansökningar om lån af detta slag å större sammanlagdt belopp, än tillgångarne medgifva, prövas låneansökningar, i den ordning de ingått.

Stockholm den 29 januari 1892.

E. Fredholm
från Skaraborgs län.

• Häruti instämman:

L. F. Odell
från Örebro län.

A. Johansson
i Löfåsen.

Aug. Larson
från Elfsborgs län.